

HOGY VOLT, HOGY NEM VOLT

POSTÁS IRÉNKE NAGY VÉTKE

A faluban egykor sem csak parasztok, földművesek éltek. Sors sors hátán halmozódott és nagyon különbözőek. Nagyobb a tömege a hasonlatosaknak, de furcsább, meghökkentőbb lehet az egyik-másik. Lám itt van postás Irénke. Ott élt ő a kis palóc falunkban, de amikor ismertem, teljességgel alkalmatlannak tűnt arra, hogy róla, a vele történekről akárcsak néhány sort is a papírra vessek.

Amikorra én eszmélni kezdtem, már ő volt a mi falunk postáskisasszonya. Oly nagy mértékben, hogy buta kis lurkóként azt hittem, postáskisasszony csakis Irénke lehet. Más nevű nem láthatja el ezt a szolgálatot.

Ami azt illeti, a Magyar Postának az időben éppoly jó hírneve volt, mint a Magyar Államvasutaknak. A két jókora állami intézmény szorosan együtt is dolgozott. A mi Mátra-völgyi vasútvonalunk vicinálisához csatolva is jártak a postavagonok, hozták-vitték a lezárt zsákokat. Mivel a járási székhelyként szolgáló Pétervásárának és a környező falvaknak nem jutott saját vasút, Czipó bácsi menetrendszerűen megjelent lovas kocsijával, ő lett a postakocsi. Mivel mifelénk az időben még híre se nagyon volt az autóbussznak, jutányos áron Czipó bácsi utaztatta a jobb módúakat, akiknek hintóra nem tellett, és nem akartak gyalogolni. Nem tudom, most megcsal-e a memóriám, de nagyon haloványan emlékszem arra, hogy a postások, amikor befejeződött a ki-bepakolászás, egy csökött sárgaréz kürtöcskével adták jelét, hogy ők a maguk részéről készek az indulásra.

Irénke postáskisasszonya a maga részéről soha véletlenül sem jött ki az állomásra. Talán méltóságán alulinak tartotta, hogy másokhoz hasonlóan báméskodjon. Volt egy helyettese, aki a ritkán érkező leveleket és a néhány újságot is kikézbcsítette. A segítő a háború kitéréséig erős férfiember volt, szerepét csak ezután vette át az első hadiözvegy.

A postáskisasszonyt én alig-alig láttam, mert Irénkét az úri társaság, vagy ahogy ők magukat emlegették, az „intelligencia” nem fogadta be. Nem tudom, inkább csak sejtem, mi lehet ennek az oka. Irénke akkor még csinos ifjú nő volt, miként a tanítókisasszony is. És a férjzett hölgyek marták el őket. Vajda Jancsi, az ugyancsak magányos segédjegyző viszont dédelgetett kedvence volt az úri társaságnak. (Később teherbe ejtette Pancit, a pap rokonleányát, és ami még kínosabb volt, tettét házasságkötéssel sem próbálta javítani. Édesanyám, az állomásfőnökné, úgy vélem kimaradt ebből az összeesküvésből, mert apám, akinek ifjú éveit elrabolta a bécsi katonáskodás, majd a frontszolgálat az első világháború elejétől a végéig, élete nagy hódításának tartotta, hogy anyám hozzá ment feleségül.

Anyámnak más baja volt Irénkével. Meg volt győződve arról, hogy az általa annyira kedvelt és várt Új Időket a postáskisasszony egy-két napra visszatartja, előbb ő olvasta ki, és csak azután juttatja el a címzetettekhez. Okkal idegesíthette a helybelieket Irénke kivételezett helyzete is. Akkoriban ugyanis az egész faluban egyetlen telefon működött, és ez a postán volt. Nem volt telefonja a falu jegyzőjének sem. Őt bizonyos időpontokra a postára hívták. A fontos és fájdalmas hírek távirati úton érkeztek, és ezeknek első tudója a postáskisasszony volt. Ez az állapot nemcsak a köznép állapotaira volt jellemző. Nem volt saját telefon Keglevics gróf pétervásárai kastélyában sem. Ő is táviratilag küldte az értesítést: Ekkor ezzel a vonattal érkezem, bandával várjanak. Hűha! Nagy esemény történhetett a gróf úréknál, hogy ilyen kívánsággal rukkolt ki. Találgatták is, hogy mi történhetett. Ezen a napon Péterkérő (ez volt Pétervására beceneve) nemcsak Czipó bácsi postásszekere meg a gróf úr hintója indult el, hanem egy stráfkocsin a nevezetes Kakas vendéglő zenekara is.

Amikor a ballai vasútállomásra begördült a vicinális, a Kakas banda rázendített, a leszálló grófi házaspár pedig ugyancsak csodálkozott. Időbe tellett, amíg tisztázódott, ők nem bandát, hanem a hidegre tekintettel bundát rendeltek maguknak. Csakhogy a telefonos rendelésnél a postáskisasszony félrehallotta az igényt.

Itt kell elmondjam, hogy kezdetben a vasútállomás irodájában sem volt telefon. Jó emlékszem arra a napra, amikor az irodát telefontal is bebútorozták. Nem túlzás, amit mondok. Az apparát leginkább egy falra szerelt szekrényhez volt hasonlatos. A készülék alatt egy jókora akkumulátornak is helyet kellett csinálni. A hálózat Kál-Kápolnától Kisterenyéig a bakterházakkal egyben egyetlen lánchoz volt ráhúzva, melyen mindenkinek megvolt a maga hívójele, de a beszélgetés végestelen végig mindenütt lehallgatható volt.

És mi volt a telefon előtt? A táviró. A forgalmisták kiképzéséhez hozzátartozott, hogy alaposan ismerjék és műveljék a morzézást. A hivatalos közlemények mellett így cserélték a híreket, így fecsegték egymással. A forgalmi információkat egyébként a telefon felszerelése után a biztonság, ellenőrizhetőség érdekében sokáig a távirószalagokon is rögzíteni kellett. Ezek a maradék szalagok a hasukban rejtőző papírkarikával végül az én játékszereim lettek. Amikor én már rájuk untam, játszópajtásaimnak szereztem velük örömet. Ezekkel a szalagocskákkal például nagyon szépen lehetett a papírsárkányt díszíteni, de sárkányt sem csinál az ember minden nap.

Mindazok az események, amelyeket eddig elbeszéltem, a magunk mögött hagyott évszázad harmincas éveiben történtek. Aztán Irénkéből úgy lett galambösz hajú idős hölgy, hogy soha egy percre se került az érdeklődés középpontjába. Úgy tűnik, hogy később anyámmal valamiféle laza barátság kötődhetett közöttük. A később özevességben velem élő édesanyám hagyatékában találtam egy levelezőlapot, amelyen Irénke névnapot köszönt és azt is megírta, hogy apám sírját kigyomláta, rendbe hozta, virágot is ültetett rá.

Ezt a megszépítő emléket tovább motiválta egy hír, amely még jóval a rendszerváltás előtt a dögunalmas Nép-szavában jelent meg. (Nem is tudom, miért vettem kézbe ezt a lapot.) Felkészületlenül ért, így nagyon mellbevágott az ott dolgozó újságíró barátom által megfogalmazott kis színes hírecske, miszerint az elhunyt mátraballai postásnő több százezer forintot hagyott a postásárványokra. Ez a jótétemény egyben azt is jelezte, hogy milyen magányosan telhetnek az ősz hajú hölgy öreg napjai.

Aztán ebbe a méla, lassan elcsituló csendességbe vágott bele a fura, ide nem nagyon illő híradás. Elkelt a postáskisasszony háza, és végleg felszámolták a hagyatékot. Csak akkor mozdították el a nyugdíjazása után is az irodarészben ácsorgó, nagyobb postai csomagok súlyának megállapításához akár egy mázsán felül is használható mérleget. És alája dugdosva rengeteg levelet találtak. Az volt a furcsa hogy ezek a rejtőzködő levelek egytől egyig a nagy óceán túlsó partjáról, Kanadából érkeztek. Igaz, voltak idők, amikor falunkban a belföldi levélforgalomnál jóval nagyobb volt a kanadás kommunikáció.

Egy tanult barátom megpróbálta felmérni a fénykorában ezerkétszáz lakosú falunk férfi lakosságának huszadik századi veszteségeit. Ezek szerint ötvenen haltak hősi halált az első világháborúban, ugyanannyian veszték oda a másodikban. A két világháború között, majd azután ameddig még lehetett, 150 ballai férfiember próbált szerencsét Kanadában, és közülük nagyjából ötvenen vitették ki a családjukat vagy próbáltak egyedül újabb önálló életet. Ha nem is üzentek minden nap a nehézkező bányászok, gyári munkások, de azért időről időre csak küldtek híradást az otthonmaradottaknak, szemérmesen hangot adtak vágyakozásuknak. És ezekben a levelekben gyakorta helyet kapott egy olyan mondat is: Kedves feleségem, itt küldök öt dollárt. Itt küldök tíz dollárt. Ily csekély összeget küldeményként feladni nem volt értelme. Drágább lett volna a leves mint a hús. Rábízták hát a szerencsére. Vagy hazaér, vagy sem.

Az így hazasettenkedő dollárok csak rövid időre kerültek aztán a ládafiába. Segítettek elviselni a hazai nyomorúságot. A paraszti portákra érkező valutát a falu egyetlen zsidó kereskedő és kocsmáros família fiatal tagja, Pauncz Andor vásárolta fel. A rossznyelvek szerint, ha kellett vigasztalhatta is az elmagányosodott menyecskéket. Ez volt a helyzet, amelyben a még ifjú Irénke próbálta megkeresni a maga hasznát. A Kanadából érkezett leveleket nem adta oda azonnal a kézbesítőnek, hanem félrerakta és esetenként a lámpánál átvilágította, kifosztotta. Félrerakta, amelyekben dollárt látott. De nem mindegyiket akasztotta meg. Hanem hol az egyik címre ment, hol a másikat. Ne menjen el a kedvük a dollár küldésétől. Nyugodjanak bele, hogy ily hosszú úton elkerülhetetlen a veszteség. És ne lehessen tudni, ne lehessen kinyomozni, annyi kézen átmenve hol vészett el a dolláros levél.

Az értékes tartalmuktól megfosztott üres borítékokat a levéllel együtt bedugta Irénke a csomagmérleg alatti részbe. Nyilván kidobni nem merte, és még az elégetésük is gyanús lehetett volna. Aztán az első esztendőkből szépen gyülekeztek a megdézsmált kanadai levelek. Jött a második világháború, majd rövidesen Rákosi lett az ország ura. Nem mehettek már Kanadába szerencsét próbálni a ballai palócok. A külföldről jött leveleket pedig nemcsak Irénke ellenőrizte. Nehezen tudom elképzelni, mi lett a megkaparintott dollárokkal. Hiszen Irénke mégsem hívhatta magához Andort, a felvásárlót. Teltek-múltak az évek, és Irénke csak öregedett, öregedett. És sem Balla falujában, sem a széles világon nem akadt senki, akivel megoszthatta volna a titkát akivel elmozdíthatta volna a mérleget. Pedig, úgy vélem, a titok mázsás súlyával nyomhatta a mázsza titka.

Gondolom a postászakosztálynál megfélekedtek már azóta Irénkének a végrendeletében az árvák javára tett adományáról, falunkban is homályosulásban van, mi történt a dolláros levelekkel. Érdeklődéssel várom,

hogy midőn az utolsó ítéletkor mérlegre teszik Irénke kisasszony erényeit és bűneit, milyen döntés születik. Beszámítják- e ifjúkori botlása után, milyen terhekkal pergette le a további évtizedeket. Miért nem hagyom nyugodni végre legalább addig a mi postáskisasszonyunkat? Miért ragadom elő történetét, ha ítélezni se jogom, se kedvem? Azért, mert az ő esetében tiszta a képlet. De te hová dugtad a bűnjeleket?

EGYSZENTKÚTI BARÁT ARCKÉPÉHEZ

Ha bemegy a mátraballai templomba, a főbejárat közelében, még a kórus alatt, találsz egy egyszerű fakeresztet, amelyen kissé megkopott aranyozású évszámok vannak. Az első legfelül 1938.

Azok számára, akik kevésbé járatosak a katolikus egyház szertartásait, hagyományos szokásait illetően, elárulom, hogy ez a kereszt missziós kereszt. Azt van hivatva dokumentálni, mikor tartották a hitéletet megpezsdítő többnapos lelkigyakorlatot a faluban lakó hívők számára.

Mivel 1938-ban a mi falunkban egyetlen zsidó család, és talán egy-két odavetődött más vallású élt csak, valóban emlékezetes eseménysorozat volt ez a lelkigyakorlat, amelyet kilencéves kisfiúként volt alkalmam átélni, és az emlékek jó mélyen emlékezetembe rögzültek. Két szentkúti barát érkezett ez alkalommal hozzánk. Marian páter és Vilmos práter. Vilmos, úgy emlékszem, nem volt teljes jogú áldozár. Nem misézett, nem is gyóntatott, ő alighanem jutalomként kísérhette el a misszió főszereplőjét. Marian páter viszont a maga idejében jeles személyisége lehetett a ferencesek rendjének, amely gyöngyösi, szécsényi rendházával, de főleg a szentkúti kegyhely gondozásával szervesen beépült Észak-Magyarország és ezen belül palócföld lelki, kulturális és társadalmi életébe. Hiszen még az alkoholos italok közös fogyasztása előtt is volt olyan köszöntés: Szentkút, Verebély, hadd ballagjon befelé.

Sok évtizeddel később az 1990-es években volt alkalmam hosszan elbeszélgetni a páterrel, aki korábban politikai üldözöttként a börtönlakók vigasztalója volt. Jól megértettük egymást, még arra is rábeszélte, hogy hitvesztett létemre vállalam el a *Szent Korona* című, általa alapított lapocska főszerkesztését. Amikor Marian páter nevet megemlítettem, emlékezete mosolyt csalt az idős, sokat próbált szerzetes arcára.

Szentkút olyan a palócoknak, mint a zsidóknak Jeruzsálem. Amikor az Ipolyon túl, a mai Szlovákiában egy-velem egykorú kedves, okos parasztasszony emlékeit kérdeztük, elmondta, ha jöhettek ők is szentkúti búcsúra, jöttek Magyarba. Azt meg egy egri öregasszony mondta el, hogy amikor férjét, az akkor még délceg huszárt az első világháborúból, majd az orosz hadifogságból hazavárta, megfogadta hogy ha szerencsésen hazakerül az embere, minden esztendőben részt vesz a szentkúti zarándoklaton. Talán a szép fogadalomnak köszönhetően meg is jött az ember, és később már eladó lányával készülhetett az asszony a zarándoklatra. A lány természetesen csinos akart lenni. A haját bodorítani készülvén a túlságosan forró frizírozó vasát (Csokonaitól való a szóhasználat) hűlni letette a küszöbre, az anyja pedig meztlában rálépett. És ezzel az égett talppal, meztlában tette meg a hosszú zarándoklatot.

Nem voltak tehát híjával a nemes érzelmeknek, az áhítatnak a szentkúti búcsúk, de a palócok körében még az ilyen jeles alkalmakkor is megtermett és befészkelődik a humor is. A jól kiválasztott előimádkozók, előénekesek a hosszú menetelés közben a hangulat javításáról is gondoskodtak. Ennek egyik formája volt, hogy az általuk mondott szöveget mechanikusan ismételőket könnyedén átejtették. A már emlegetett Ipolyon túli asszony mesélte el, hogy ők az előénekes panaszát ismételték meg miszerint: *Nagy baj történt, elvesztettem a bicskámat.* A Balaton nevű, Eger közeli falu búcsúainak pedig ily módon zsolozsmázott az előénekesük: *Hej asszonyok, álljatok meg. Hadd pisiljen a kis Jézus.*

De a legcifrább dolog alighanem a mi falunk búcsúsaival történt. Már a Rákosi-korszakban, a jómódú Verpelét falujában az egyik szőlősgazda megunta az örökös zaklatást és hetvenéves korában két fiára íratta mindenét, és ő maga pedig kalandozni kezdett. Ez a Czibik bácsi a nagy tiltások ellenére rendszeresen finánc nem látta pálinkát hozott, méghozzá vasúton személyvonattal a mi falunkba. Amikor a rendőrök meg akarták büntetni, és elvenni tőle az italt, akkorra lármát csapott az öreg, hogy a hatalom emberei ajánlatosabbnak látták félrenézni. Nos, ez a Czibik bácsi, hogy, hogy nem, de elnyerte a ballai búcsúsok csapatában az előénekesi rangot. Szolgált is tisztességgel, mígnem az utat rövidítve egy megáradt patakon kellett átkelniük. Ehhez pedig az asszonyoknak jócskán fel kellett húzniuk a szoknyájukat. Szerencsésen átkelvén a patakon Czibik bácsi pedig kántálni kezdte:

- *Hej asszonyok, megjártatok!*
- *Hej asszonyok, megjártatok!* – ismételték utána a ballai búcsúsok.
- *Mert ki volt a varázsnátok ékes csillaga.*

Az asszonyok pedig csak akkor vették észre, hogy az ékes csillag most nem a mennyekben, hanem az ő lábuk között tündöklök. Meg is kergették alaposan Czibik bácsit, és már nem kaphatta vissza előénekesi rangját.

Az én családom nem gyalog, de lovas kocsin zárandokolt el Szentkútra. Jobb híján parasztszekéren mentünk, amelyre rozsszalma fonatú ülést tettek. Egy ideig egyenesben én is foghattam a gyeplőt, és átmentünk azon a bizonyos patakon is.

Sok kusza, nem mindig jóindulatú beszédet hallottam a kegyhellyel kapcsolatban. Úgy tartották, hogy a fiatal menyecskék szívesen vállalkoztak a zárandoklatra. Az ember, a férj otthon maradt. Vigyázott a házra, ellátta a jószágot. Ugyanakkor a legényemberek feltűnő áhítattal csatlakoztak a menethez. Aztán a szálláshelyek szénapadlásán nem mindig áhítatos cselekedetek történtek.

Szentkút méltóságát, vonzerejét a kommunista uralom évtizedeiben megpróbálták tönkretenni. Szociális otthon rendeztek be a ferences rend házában, és csupán egy közönséges áldozópapot tűrtek meg a kegyhelyen. Aztán a szocializmus építésének kudarcos kalandja után visszatérhetett a ferencesek megtépázott csapata. Nem felejttem el, ahogyan a visszatért ifjú szerzetes, a szentkúti barát, milyen szemérmes szeretettel avatott be a titokba, hogy Szűz Mária és a kicsi Jézus több évszázados öltöztetős faszobrát a szűz ártalma és egyéb károsodások ellen pálinkás bedörzsöléssel védelmezi az eme megbízatást elnyert derék palóc asszonyság. Szentkút tehát mindenkor kiemelt, megszentelt helye marad palócföldnek, s ezen nem ront az sem, hogy látni vélték a Szűzanyát a közeli Hasznos-Falloskúton is. Úgy tűnik, kedveli ezt a tájéket. Nemcsak Szentkút, de a szentkúti barát is helyet kapott e tájék legendáriumában.

Ezért érzem magamat fontos tanúnak, és tartom szükségesnek, hogy elmondjam, mi történt 1938 nyarán, amikor plébániánkra beköltözött a két szentkúti barát, hogy megtartsa az első missziós gyakorlatát. Apácákat már láttam közelről is az időben, mert Budapesten a MÁV-kórházban – ahová jogosultságunk volt – kedvesnővérek voltak az ápolók. Fejükön mintha kicsiny vitorlás hajót viseltek volna, és az irgalmasság hűs szellője vitte őket egyik betegágytól a másikig. A barátok szerelésének, a barna csuhának, a kapucninak, no meg a derekukon a kötélnak is meglepő és fantáziamozgató hatása volt.

A missziós napok majdnem egy hétig tartottak, és ahogy a rossz nyelvek mondták, Marian páter megbolondította a falut. Valóban, köznapokon naponta kétszer, délelőtt és délután is zsúfoltságig megtelt a templom. Talán csak Savonarola tartott valaha olyan hatásos prédikációkat, mint Marian páter minálunk. Egy jelenetre élénken emlékszem. Ehhez tudni kell, hogy nálunk a hívek templomi elrendeződését a szokásjog, kor, nem és társadalmi rang szerint a legszigorúbban szabályozta.

Érdekes, hogy a már totyogni tudó gyermekeket, fiúkat, lányokat vegyest odaengedték a szentély meghizlalt oszlopocskákból álló elválasztó korlátja elé. És senkit nem zavart, ha mocorogtak, netalán hangoskodtak is. A nagyobb leánykák a padosor előtt jobbra a Mária oltára előtt sorakoztak, innen kerültek át idővel balra a szószék alá. Itt nem sokat időztek, mert akkoriban azt, aki tizenhat évesen nem ment férjhez, már kezdték vénlányként számon tartani. El is keltek szépen sorban, csupán két csúnyácska élte át hétről hétre a szégyent, és várta a szabaddulást. Az új menyecske aztán menyasszonyi fátylának egy darabkájával, amelyet három héten át viselt, beállt a két padosor közé, és ahogy jöttek utána az újabb és újabb ifiasszonyok, curukkolt hátrafelé egészen addig, amíg a kórus alá nem jutott. Akkor leülhettek az asszonyok első padjába, és itt immár ülve, újra kezdődött a curukkolás hátrafelé. E hosszú utat megtéve a nők ruhatára lassan-lassan elvesztette színeit, és változott tarkabarkából egyre sötétebbé, a kórus alatt a szentasszonyok már nem is feketében, hanem valami nagyon sötét dohányszínűbe öltöztek, mintha a sírból jöttek volna vissza látogatóba. Érdekes, hogy a nők oldalán nyoma sem volt a vagyoni, társadalmi alapokon történő kivételezésnek.

Más volt a helyzet a másik oldalon lévő padosorban, amely elvileg a férfiaké volt. Itt az első két pad az uraké, jegyző, tanító, állomásfőnök családjáé volt. Utána jöttek az iparos és más rangosabb famíliák. Őket a néhány templomjáró öreg követte. A maradékba beülhettek bármelyik férfiember. A fiatal házaspárok és még inkább a legények a kórusra mentek. Jeles ünnepeken a férfiember egy csoportja kint napozgatott a parasztkocsi öreg templom fala mellett, várva hogy a mise végét jelentő harangszókor kinyissák végre a kocsmát.

A missziózás harmadik-negyedik napján, amikor már zsúfolásig teli volt a templom, odafent az apró, balkonszerűen kiépített szószéken Marian páter éppen arról prédikált, hogy választanunk kell, melyik utat választjuk lelkünknek. És nagy lendülettel meg is mutatta, hogy odafenn van a menny, odalent pedig a kénköves pokol. Történetesen odalenn az eladó lányok csapata ácsorgott, akik, amikor a szenkúti barát dörgedelmes szóval reájuk mutatott, legszívesebben szétszaladtak volna, de meg se tudtak moccanni a rémülettől.

Marian páter azt is a hívek lelkére kötötte, hogy vállaljanak részt az elbitangolt bárányok jó útra téréséből. Anyám komolyan vette ezt a feladatot. Szomszédunkat, a rosszéletű Oláh Lőrincet rábeszélte, hogy jöjjön el, és hallgassa meg Marian páter prédikációját. Az akció nem volt eredménytelen. Lőrinc bácsi fejét csóválva ismerte el, hogy ez a szenkúti barát olyan szépen beszél, mint aranszajú Szent János. Hogy honnét tudott erről a szentről, azt én utólag már meg nem mondhatom. Eme nyilatkozat mellett Lőrinc a bűnei meggyónására is hajlandó volt. E történetnek csupán annyi a szépséghibája, hogy halála előtt Lőrinc bácsi leánya, Annuska elárulta, hogy édesanyám, a mátraballai állomásfőnökné, nemcsak szép szavakkal térített, de egy Horthy Miklós domborított arcásával ékesített ezüst ötforintos beígéréssel is nyomatékot adott érvelésének. De ezzel együtt utólag is meggyőződéssel állíthatom, hogy Marian páter, a szenkúti barát, a missziós küldetése során maradandó hatással volt kis palóc falunk lelki életére.

Itt akár be is fejezhetném a történetet, de akkor az érdekesebb részével adós maradnék. Mert én a sorstól ajándékba kaptam, hogy az élet nagy és apró jelenségeinek nem csak a színét, de a formáját is megismerhessem. És ezzel az adománnyal vagy terheléssel már akkor, kilencéves korban élni kellett. Ehhez még annyit kell előre bocsátani, hogy sűrűn megfordultam a plébánia öreg épületében. Még ma is úgy vagyok, pontosabban úgy lennék velem, ha egészségem engedné. Mert miként a templom, ez is megőrződött a falu közepén, de mivel már régen nincs saját papunk, az öregek napközije kapott benne helyet.

Nagy élet foly itt hajdan. Kalocsai József tisztelendő úr nemcsak a falu papja, de egyben legmódosabb gazdája is volt. Negyvenholdnyi birtok ura volt. A paptagban jó földek mellett még erdőcske is volt, melynek tisztásán nyaranta többször is szalonnasütésre gyűlt össze az úri társaság. Mivel a hétfégi összejöveteleken a kártyapartikat meghatározott sorrendben tartották, minden ötödik héten a plébános úr volt a házigazda. Ilyenkor az urak kalábert játszottak. Akkor az úri kaszinókban a tarokk ment, a kocsisok meg ultiztak. Ez a kalaber valahol félúton volt a kettő között. Mivel apám, az állomásfőnök úr, jó játékos volt, ő néhanapján külön meghívást is kapott a parókiára, ha az esperes vagy valami jeles papi vendég érkezett, és kellett még egy személy a partihoz. Néha az asszonyok is kártyáztak, de az ő tudalmukból csak a vig hetesre teltet.

Az ilyen összejöveteleknek vendéglátását szigorúan szabályozták, hogy ne lehessen vetélkedés. Csak egyféle édes sütemény kerülhetett az asztalra, pogácsa és sós köménymagos rudacsokák, amit stanglinak mondtak. Bor és málnaszörp. Gazdagabb vendéglátás csak a névnapokon volt engedélyezett. A főúrnak, a parókia kertjének magas kőfala mögött, saját jól kiépített kuglipályája is volt. Tréfás jelenet volt, amikor a tisztelendő úr, úgy reverendásan, gurított, és lábának felemelésével próbálta befolyásolni a kugligolyó futását. Mi, úri gyerekek, ilyen összejövetelek alkalmából a gazdasági udvart is meglátogattuk, ahol a faluban máshol nem található állatok, a mérges és vörös nyakú pulykakakas és a napszédítő tollú páva látványa gyönyörködtetett.

Teljességgel szabálytalanul a misszió minden napján esténként a szenkúti barátok tiszteletére és szórakoztatására összejövetel volt a ballai parókián. Ezek az együttlétek nem hasonlítottak a megszokotthoz. Marian páter nem volt kártyás, nem forgatta az ördög bibliáját. Ennek a szenkúti barátnak más szenvedélye volt, a hallgatóság elbűvölése. Itt azonban nem prédikált, hanem szórakoztatott. Az egyik történetét mondta el a másik után. Estéről estére kifogyhatatlanul. Marian páternek ez a másik arca is hatalmas sikert aratott. Az úri társaság el volt bűvölve, és én, mint kilencéves fiúcska, részese lehettem ennek a csodának. Valahol egy sarokban meghúzódva élvezhettem a szenkúti barát produkcióját.

Mert élveztem én nagyon. Talán mert ez az élmény nem volt előkészítetlen előzmények nélkül való. Anekdotás volt a famíliám, és az a palóc közösség is, amely körülvelt bennünket. A jó beszédű tréfás embernek volt sikere, tekintélye. Ráadásul egy ebédlői tálalós szekrényben rejtőzködő családi könyvtárunkban helyet kapott Tóth Béla kétkötetes anekdotagyűjteménye, amelyben ha emlékezetem nem csal, a papok külön fejezetet kaptak. Ráadásul alig vártam a Pesti Hírlap vasárnapi mellékletét, amelyben Miniaturók címmel rendszeresen közöltek csattanós történeteket híres személyiségekről.

Igaz, hogy gyerek voltam még, de mert öt évvel idősebb testvérbátyám csapata befogadott, volt tapasztalatom arról, hogy a falusi nép fantáziáját mily nagymértékben izgatja, hogyan élnek a közöttük, és mégis oly elkülönülten a papok és a rendházukba zárkózott pilises barátok.

Marian páter akkor ott egy-egy korty borral megnedvesítve a sok beszédet, kiszáradt száját nagyrészt igazi belterjes szakmai anekdotákkal traktált bennünket. (Egyik-másikra ráismertem, hogy a Tóth Béla gyűjteményéből valók.) Mint gyermekembert meglepett azzal, hogy milyen nagy kedvvel tréfálkozik a halállal, mondja egymás után a mókás virrasztásos megtemetési történeteket. Ezekből egyik-másik bogáncsként bele is ragadt az emlékezetembe. Az egyik gyászoló özvegyről elmondta, hogy virrasztás közben pálinkával erősítette lelkét. Így lett az este őszinte bánattal kántált *Jaj, Bálintom, Bálintomból* hajnalra *Sej Bálintom, Bálintom*. A szentkúti barát jó színészként elő is adta a változást. Máshol, máskor, amikor egy nagyon szegény család nagyapója halt meg, takarékoságból maguk ácsoltak neki egy egyszerű deszkakoporsót. Ám, hogy mégis megadják a módját, befestették valami olcsó zöld festékekkel. Ha az így készült útiláda szegényes is volt, a gyász viszont őszinte. Amikor eljött a végső búcsú, a koporsóra borulva zokogtak. A könny pedig feláztatta a festéket, és zöld foltokkal tarkázta a gyászoló ábrázatát. Aztán amikor egymásra néztek, előbb csak egymásra mosolyogtak, és aztán előbb egyikből, aztán másikkól buggyant ki a csúfondáros kacaj. Végül jól körülrohógték szegény öreget.

Megint máshol a számadójuhászt temették, és szokás szerint a házbeli szertartást később az udvaron folytaták. A pástor puli kutyája távolabbról leste a szokatlan csődületet. Az özvegy odafütyentett neki:

Gyere ide Bodri, hiszen nemcsak gazdád volt, hanem valóságos édesapád.

Az anekdotázás sodrában a gyónás kapcsán történt furcsa esetek is sorra kerültek. Egy alkalommal elsöpéntek alkalmából diákgyerekek gyóntak. Az egyik kisfiú, aki letérdepelve alig érte el a szentélyrácsot, váratlanul bemondta, hogy ő bizony más feleségét bűnre csábította:

– Hát ezt hogy csináltad?

– Hazafelé becsengettem a mellettünk lévő házba. Kijött a szomszéd néni, és amikor látta, hogy nincsen ott senki, nagyon csúnyákat mondott.

Így került sor arra az esetre, amelyért igazából ez az egész történet megíródott. A gyónási titok itt sem szenved sérelmet, de a meglepő fordulatra felkészülhet az olvasó.

Marian páter pedig imigyen fűzte a szót: Egy öreg paraszt járult oda a gyóntatószékhez, és restelkedve bevallotta, hogy van egy rossz szokása. Ha indulatba jön, néha elcsavarintja, vagyis nagyon kicsifrázza az istenkáromlást. A gyóntató pap pedig gondolt egyet, a nála lévő breviáriumból keresett egy szentképet, amely a keresztre feszített Jézust ábrázolta.

Bátyám, itt van ez a szentkép. Magának adom. Nézegesse. Talán akkor meggondolja majd, hogy azt szidalmazza, aki értünk oly sok szenvedést vállalt, hogy megszabadítson az örök haláltól.

A bácsika átvette a képet, és az üdvösséges penitenciát megkapva, bűneitől szabadulva elindult. Ám alig lépett kettőt, hármat a gyóntatószéktől, kihullott kezéből, és a templom kövére esett a szentkép.

Az öreg nagy nehezen lehajolt, és megpróbálta felszedni. Ám ez bütykös ujjaival sehogy sem sikerült. Próbálgazott, próbálgazott. Végül is elvesztette türelmét, és kifakadt:

– Baszom a lapos Krisztusodat!

Így mindjárt előlről kellett kezdeni a bűnbánatot.

Hát, ez bizony elég meghökkentően, bizarrul hangzott egy szentkúti barát szájából. Az úri kompánia először csak kuncogni mert.

És vajon ez a kilencéves kisfiú, aki akkor én voltam, hogyan fogadta? Talán megbotráncokozott? Úgy vélem, hogy nem. Viszont ez a történet ivódott bele a legmélyebben az emlékezetembe. És később segített, hogy megbocsátó és megértő szeretettel vegyem tudomásul a mások és saját gyarlóságaimat.

Mint mondtam, a ballai templom missziós kerestjén azóta már jócskán megkopott az 1938-as szám. Az emlékek is kopnak, de úgy tűnik, nem mindegyik.